

Kollektívitás-eszmény és poétikai identitás József
Attila kései korszakában

1932

Egyéniség és valóság (József Attila) -
Valóság című folyóirat - szerkesztő:
József Attila

4 fejezet

A társadalom

Az egyén

A forradalom

A neurózis

„a társadalom a termelési eszköz révén alanya és tárgya a természeti anyag társadalmosításának

„a termelési eszköz nem objektivációja e viszonynak, hanem maga a viszony a maga társadalmi valóságában”.

„Az egyén, illetve egyéniség tehát semmi módon nem fix vagy önálló alany, hanem **társadalmi folyamat**, a termelésnek tárgya és alanya, társadalmi alany és társadalmi tárgy.”

„A társadalmi forradalom azzal áll be, hogy a termelő erők szembekerülnek a termelési viszonyokkal” és „azonos tartalmú a társadalmi forradalom személyi kifejezése, amely szerint társadalmi forradalom akkor áll be, amikor a társadalmi alanyok szembekerülnek a társadalmi tárgyakkal”

A város peremén,
mint lucskos szalma, hull a lámpafény,
kissé odább
a sarkon reszket egy zörgő kabát,
egy ember, üldögél,
összehúzódik, mint a föld, hiába,
rálép a lábára a tél...

Hol a homályból előhajol
egy rozsdalevelű fa,
mérem a téli éjszakát.
Mint birtokát
a tulajdonosa.

A költő - ajkán csörömpöl a szó,
de ő, (az adott világ
varázsainak mérnöke),
tudatos jövőbe lát
s megszerkeszti magában, mint ti
majd kint, a harmóniát.

„A marxizmus az elnyomott proletáriátus fölszabadításának, a pszichoanalízis az elfojtásokkal teli lélek gyógyításának a tudománya

Európát el is öntötte a haladásba vetett hit árja, (melyre ma már alig emlékezünk!), az ipar és a technika olyan fejlettségre tett szert, amilyenre a termelési eszközök filozófusai nem is gondolhattak, a munkások valóban hatalmas pártokban szervezték meg erőnyeiket s a közös gazdaság többé-kevésbé világos eszméjével magukhoz vonták a nem-bérmunkások csapatait is. *Ilyen körülmények között az a kérdés: – miért nincs még szocializmus?*

Hegel Marx Freud

„Csak azt kérdem, hol csúszott hiba a számításba, hogy’ lehet az, hogy az u.n. „tárgyi előfeltételek megvannak” s az alanyiak hiányoznak?”

Egész nemzetközi irodalmunkban sehol egy olyan mű, amely kifejtene a szocializmus filozófiáját, nem állapodva meg a az ideologikus változások gazdasági és osztályharc magyarázatánál, hanem fölvetve az ideologikus beállítódások belső szükségességénél kérdését általában is.

7

Én fölnéztem az est alól
az egek fogaskerekére -
csilló véletlen szálaiból
törvényt szőtt a mult szövőszéke

és megint fölnéztem az égre
álmaim gőzei alól
s láttam, a törvény szövedéke
mindíg fölfeslik valahol.

A feuerbachi tétel alapján állva, hogy t.i. a lét határozza meg a tudatot, nem értjük ma már mindennapi lelki tapasztalainkat sem maradék nélkül, nemhogy kultúránkat értelmeznénk vele. A feuerbachi tétel összeütközésbe jut azzal az új, természettudományosnak tekinthető belátással, mely azt tanítja, hogy tudatos gondolkodásunkat egy tudattalan gondolkodás kíséri, amely amatt messze meghaladja jelentőségében, mert közelebb áll valódi cselekvéseink forrásaihoz, ösztöneinkhez.

„Mindenkiben az örömkeresési és kinkerülési elv működik és működött mindenkor. A kutató feladata annak feltárása, hogy milyen sajátos történeti körülmények következtében öltött ez az elv ilyen vagy olyan tudatformát magára.

Miről feledkezett meg Marx, az emberi lényeknek melyik valóságos vonása marad rejtve előtte? Mi az, ami szükség szerint homályba temetkezik az olyan gondolkodó előtt, aki a fejlődő társadalmat termelési eszközeiből, a fejlődő egyént pedig testi szerveiből akarja megérteni?

Marx megfeledkezik a **gyermekről**. Azt mondja, hogy az embernek önmagához való viszonya nyilatkozik meg a férfi és a nő „legtermészetesebb” viszonyában, de nem gondol arra, hogy ugyanígy „legtermészetesebb” viszony a felnőtt és a gyermek viszonya. Nem tud – hiszen akkor még nem is tudhatott arról, hogy a felnőtt egyén olyan viszonyban van önmagával, amilyen viszonylatban a felnőttekkel volt gyermekkorában; hogy ez a viszony nem pusztán a tudatra jellemző viszonyítás, hanem **lelki valóság**, melynek tünetei a testi szervek működésének zavaraiiban jelentkeznek. **Lelki valóság**, mely kifejezésre jut a cselekedetekben és az őket irányító eszmékben; az emberi szükségletek legnagyobb részének képzelt mivoltában; (...)

Ennek a viszornak a tudatos föloldása nélkül az egyének egyszerűen nem juthatnak kifejlett szerveiknek, szerveik működésének szabad birtokába, ahogy az emberiség sem jutott el kifejlett termelési eszközeinek, erőinek szabad, öntudatos birtoklásához.

Miért nincs még szocializmus, – kérdeztem cikkem elején.

A pályaudvar hídja még remeg,
de már a kényes őszi dél dorombol
és kiszáradt hasábfák döngenek,
amint dobálják őket a vagonból.

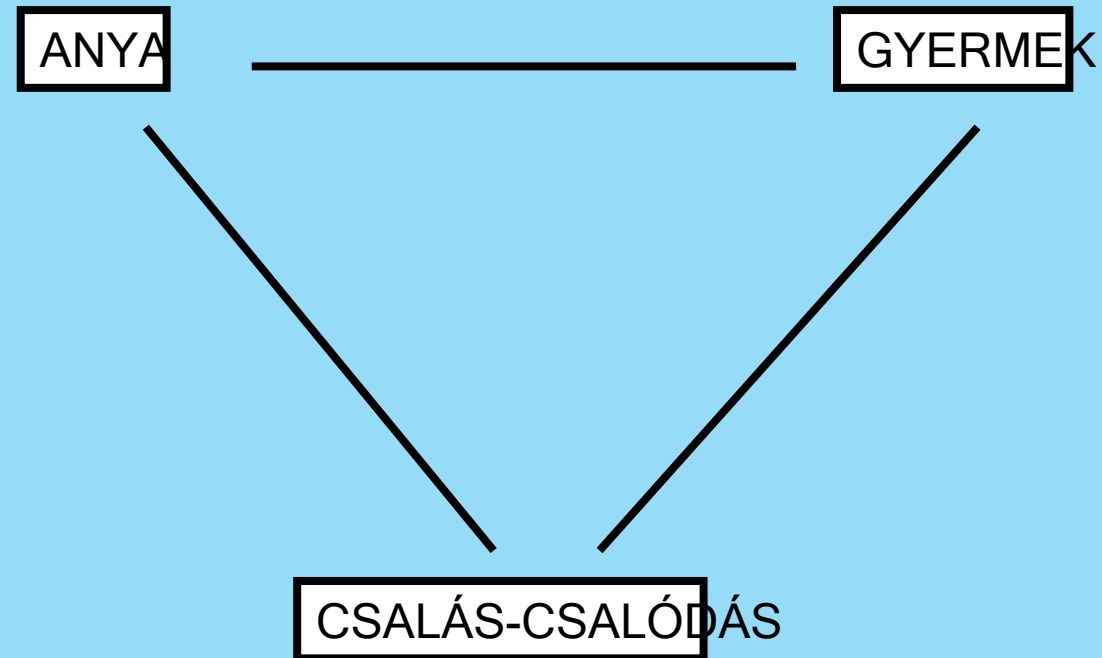
Ha fordul is egy, a lehullt halom
néma... **Mi bánt? Ugy érzem, mintha félnék,
menekülnék, hasáb a vállamon.
A kisgyerek, ki voltam, mégis él még.**

**A kis kölyök, ki voltam, ma is él
s a felnőttet a bánat fojtogatja;
de nem könnyezik, egy dalt zöngicsél
s ügyel, hogy el ne szálljon a kalapja.**

Töletek féltem, kemény emberek,
ti fadobálók, akiket csodáltam?
Most mint lopott fát, viszlek titeket
ez otthontalan, csupa-csősz világban.
1936. nov.

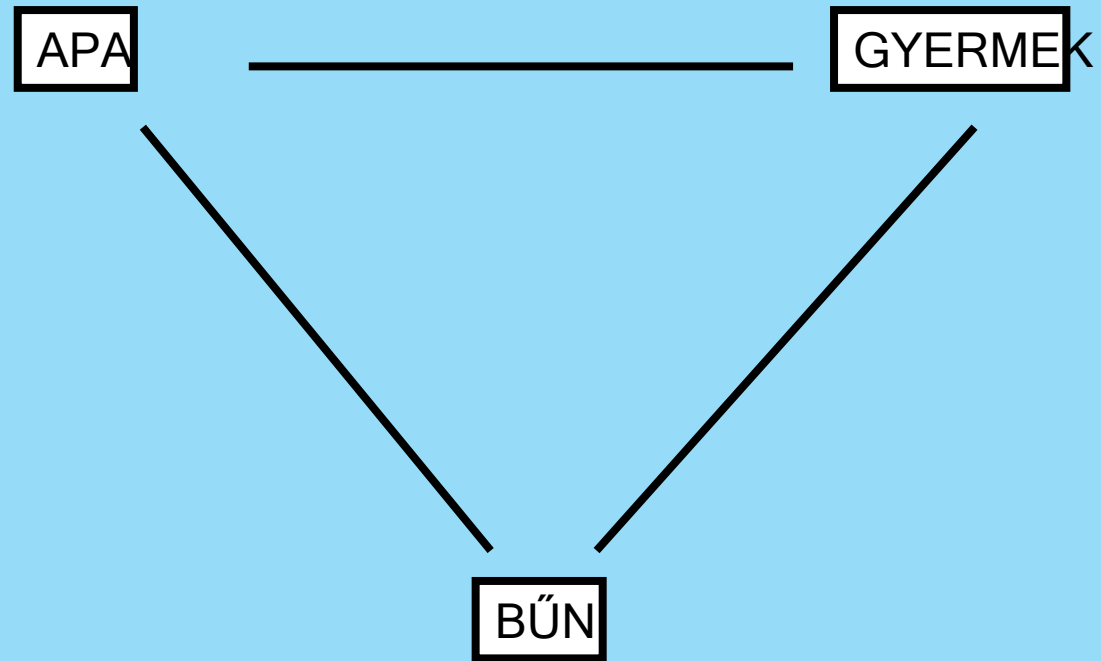
Három modell:

1) anya - család/csalódás (a hiány poétikája); melankolikus, bánattal teli élvezet; trauma-kezdet; introjekció, magába vetítés; a láthatás hiánya, a válasz hiánya

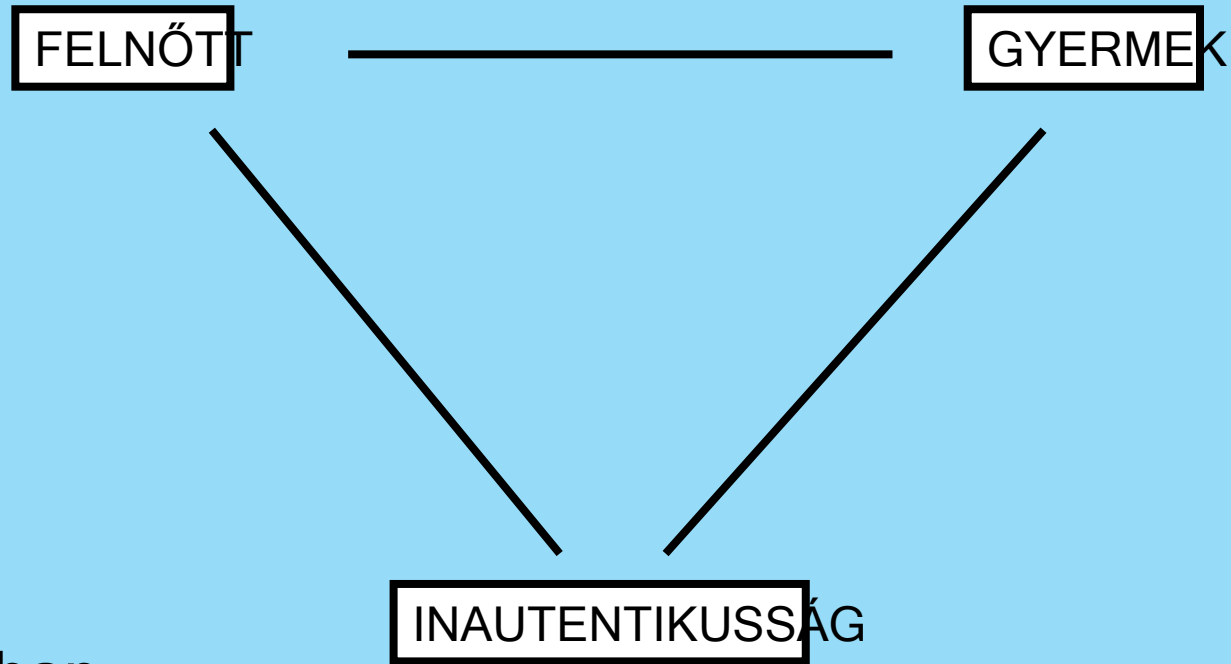
Kései sirató
Gyermekké tettél
Az a szép, régi asszony

2) **apa - bűn** paranoid; projektív, a belső folyamatok kivetítése; radikális láthatóság helyzete; a nyelv a Másik nyelve, amely börtön, határ

Bukj föl az árból
Nem emel föl

3) **gyermek - felnőtt** hasadtság állapota, szkizoid, értelmetlenség, nyelvzavar

Kirakják a fát
Karóval jöttél
Könnyű, fehér ruhában

József Attila
AMIT SZIVEDBE
REJTESZ

(Freud nyolcvanadik
születésnapjára)

Amit szivedbe rejtesz,
szemednek tárd ki azt;
amit szemeddel sejtessz,
sziveddel várd ki azt.

A szerelembe - mondják -
belehal, aki él.
De úgy kell a boldogság,
mint egy falat kenyér.

S aki él, mind-mind
gyermek
és anyaölbe vágy.
Ölnek, ha nem ölelnek -
a harctér nászi ágy.

Légy, mint a Nyolcvan Éves,
akit pusztítanak
a növekvők s míg vérez,
nemz millió fiat.

Már nincs benned a régen
talpadba tört tövis.
És most szivedből szépen
kihull halálod is.

Amit szemeddel sejtessz,
kezeddél fogd meg azt.
Akit szivedbe rejtesz,
öld, vagy csókold meg azt!
1936. máj.

Az 1934 utáni József Attila egy komplex politikai-poétikai konstrukció:

Egyrészt elméleti felépítése egy új, posztmarxista ideológiai társadalomelméletnek, ennek későbbi megformálódása Ernesto Laclau és Chantal Mouffe könyve

Másrészt egy új, ezt a személyességet a pszichoanalízisen, pontosabban apszichoanalitikus terápia modelljén keresztül megteremtő ideológia-koncepció megformálódása történik (amit elméletben Cornelius Castoriadis, vagy éppen Julia Kristeva fog majd igazán kidolgozni)

Harmadrészt pedig egy saját sors, saját élet, szembesülés aszemélyes forradalom, az önteremtés (az önelemzés, a Gyömrőivel folytatott terápia) kudarcával, lehetetlenségével, benne a saját halál szükségszerűségével.